

Βόρειες Κυκλάδες

θαλάσσιο καταφύγιο ζωής

GREENPEACE

www.greenpeace.gr

Καταφύγιο ζωής στις Κυκλάδες

GREENPEACE

Σύνταξη: Αντζελα Λάζου, Γιάννης Ίσσαρης

Σχεδιασμός-προσαρμογή: Λένα Καρβουνάκη, Στεύη Παναγιωτάκη

Εκδόθηκε τον Αύγουστο του 2009
Από το Ελληνικό Γραφείο της Greenpeace
Κλεισόβης 9, 10677 Αθήνα
Τηλ.: 210 38 40 774 & 775
Fax: 210 38 04 008

www.greenpeace.gr

Εξώφυλλο
©GREENPEACE / Yiannis Issaris

Περιεχόμενα

Σελ. 4. Θαλάσσια Καταφύγια

- Δύο χρόνια δράσης της Greenpeace στις Κυκλάδες
- Ποσειδωνία
- Κοραλλινογενείς βυθοί (τραγάνα)
- Προστατευόμενα είδη

Σελ. 6. Βόρειες Κυκλάδες - Καταφύγιο ζωής

Σελ. 8. Ποσειδωνία

Σελ. 10. Κοραλλινογενείς βυθοί (τραγάνα)

Σελ. 12. Προστατευόμενα είδη

Σελ. 14. Δημιουργία θαλάσσιου καταφυγίου στις Κυκλάδες

Σελ. 17. Γυάρος: περιοχή απόλυτης προστασίας

Σελ. 18. Νομοθετικό πλαίσιο και πολιτικές υποχρεώσεις

Σελ. 20. Βιβλιογραφία

©Greenpeace

Θαλάσσια Καταφύγια

Ορισμός

Τα θαλάσσια καταφύγια είναι περιοχές όπου αποκλείεται κάθε χρήση που αφαιρεί κάτι από την θάλασσα, όπως είναι η αλιεία και η εξόρυξη, καθώς και κάθε δραστηριότητα η οποία απορρίπτει οτιδήποτε σε αυτή. Σε κάποιες περιοχές εντός των θαλάσσιων καταφυγίων μπορεί να επιτρέπεται η χαμηλής έντασης, μη-καταστροφική αλιευτική δραστηριότητα, με την προϋπόθεση ότι αυτή θα είναι βιώσιμη, εντός των οικολογικών ορίων, και θα είναι προϊόν απόφασης στην οποία θα έχουν πλήρη συμμετοχή οι εμπλεκόμενες τοπικές κοινωνίες.

Με αυτό τον τρόπο, οι πληθυσμοί των ψαριών αυξάνονται μέσω της αναπαραγωγής. Τελικά τα ψάρια βγαίνουν έξω από τα όρια της προστατευόμενης περιοχής και προσφέρουν έτσι στους ψαράδες άφθονες ποσότητες για να αλιεύσουν, δίχως τον κίνδυνο να καταστρέψουν τις ίδιες τις περιοχές αναπαραγωγής. Αυτή η διαδικασία έχει σαν αποτέλεσμα τη βιώσιμη αλιεία και την ανάπτυξη για τις τοπικές κοινωνίες.

©Greenpeace / Yannis Iliadis

©Greenpeace / GParsons

©Greenpeace / GParsons

Τα οφέλη των θαλάσσιων καταφυγίων:

Στην αλιεία: Αύξηση της απόδοσης της αλιείας στον περιβάλλοντα χώρο προσφέροντας ένα σημαντικό οικονομικό πλεονέκτημα. Οι πληθυσμοί που βρίσκονται σε καθεστώς εκμετάλλευσης καταφέρνουν να αποκατασταθούν και οι οικότοποι που είχαν αλλάξει εξαιτίας της αλιείας να αναδημιουργηθούν. Επιπλέον, η δημιουργία ενός δικτύου καταφυγίων μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της απόδοσης της αλιείας στον περιβάλλοντα χώρο. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε γιατί τα ενήλικα και νεαρά άτομα συνηθίζουν να υπερβαίνουν τα σύνορα των καταφυγίων είτε γιατί οι νεοσσοί ή τα αυγά παρασύρονται και σε περιοχές όπου επιτρέπεται η αλιεία.

Στην εκπαίδευση: Προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για την επιστημονική έρευνα. Η αποτίμηση της περιβαλλοντικής μεταβολής που παρατηρείται κατά τη διάρκεια της αποκατάστασης κατεστραμμένων οικοσυστημάτων είναι απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση της πολυπλοκότητας της θαλάσσιας ζωής. Τα θαλάσσια καταφύγια παρέχουν μία μοναδική πηγή μακροχρόνιων πληροφοριών και προσφέρουν στους ερευνητές τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εξέλιξη των ειδών και των οικοτόπων τους. Τα επιστημονικά δεδομένα που γεννούν τα θαλάσσια καταφύγια είναι σημαντικό να αποτελέσουν τη βάση για κάθε μελλοντική στρατηγική διαχείρισης της θάλασσας.

Στις τοπικές κοινωνίες: Ωφελούν τουριστικές δραστηριότητες όπως η κατάδυση, η υποθαλάσσια φωτογράφιση και η παρατήρηση κάποιων ειδών. Οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να δώσουν ευκαιρίες εναλλακτικών πηγών εσόδων στις παράκτιες κοινότητες χωρίς να επιβαρύνουν το θαλάσσιο περιβάλλον.

Βόρειες Κυκλάδες-Καταφύγιο ζωής

Η συνεργασία μεταξύ της Greenpeace και της Ομοσπονδίας Παράκτιων Αλιέων Νοτίου Αιγαίου ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2008, όταν οι μικροί αλιείς των Βόρειων Κυκλάδων βλέποντας τη θάλασσά τους να αδειάζει και το επάγγελμά τους να χάνεται, αποφάσισαν να δράσουν για να προστατεύσουν τη θαλάσσια ζωή της περιοχής τους. Η Greenpeace, στο πλαίσιο της εκστρατείας για τη δημιουργία θαλάσσιων καταφυγίων, ως την πλέον αποτελεσματική λύση για την προστασία του θαλάσσιου πλούτου, υποστήριξε την πρωτοβουλία αυτή, γνωρίζοντας ότι η κινητοποίηση των ίδιων των αλιέων θα αποτελέσει το κλειδί της επιτυχίας για τη δημιουργία μιας τέτοιας περιοχής.

Έτσι, με τη σταθερή παρουσία της οργάνωσης στην περιοχή, δημιουργήθηκε μια δυνατή συμμαχία με τους αλιείς, την τοπική κοινωνία και την επιστημονική κοινότητα, να ενώνουν τις φωνές τους για την προστασία της θάλασσάς μας.

Οι αποστολές της Greenpeace στη θαλάσσια περιοχή των Βόρειων Κυκλάδων έχουν στόχο την ανάδειξη και την καταγραφή ευαίσθητων θαλάσσιων οικοσυστημάτων με καίρια σημασία για τη στήριξη των ιχθυοπληθυσμών, όπως είναι τα λιβάδια της Ποσειδωνίας και οι κοραλλινογενείς βυθοί. Πρόκειται για οικοσυστήματα, των οποίων η σημασία έχει αναγνωριστεί πρόσφατα από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για την Αλιεία, ένα καλό νομοθετικό εργαλείο για το αρμόδιο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης που όμως ακόμα δεν έχει εκπληρώσει το ρόλο του στη διασφάλιση της ζωής στις ελληνικές θάλασσες. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε επίσης και στην παρουσία προστατευόμενων ειδών που χρήζουν προστασίας για τη διατήρηση ενός υγιούς θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η Greenpeace επισκέφτηκε τις Βόρειες Κυκλάδες τρεις φορές μέσα σε ένα χρόνο.

Καλοκαίρι 2008: το πλοίο της Greenpeace "Arctic Sunrise" λειτουργεί ως βάση για την χαρτογράφηση άγνωστων μέχρι τότε λιβαδιών Ποσειδωνίας στο βυθό της Άνδρου που πραγματοποιείται σε συνεργασία και με την επιστημονική συμβολή του Δρ. Π. Παναγιωτίδη και εθελοντικής ομάδας επιστημονικής κατάδυσης.

Ιούνιος 2009: πραγματοποιείται η καταγραφή του βυθού γύρω από τη Γυάρο σε συνεργασία με μέλη του Συλλόγου Ερασιτεχνών Αυτοδυτών «ΤΗΘΥΣ» και μια ομάδα επιστημονικής κατάδυσης. Η καταγραφή αποκάλυψε εκτεταμένα και άγνωστα μέχρι τώρα λιβάδια Ποσειδωνίας, καθώς επίσης και μια σειρά από προστατευόμενα θαλάσσια είδη.

Αύγουστος 2009: λαμβάνει χώρα η αποστολή του πλοίου της Greenpeace "Rainbow Warrior" στην ευρύτερη ζώνη του προτεινόμενου καταφυγίου. Η έρευνα πραγματοποιείται και πάλι με τη βοήθεια εθελοντών επιστημονικής κατάδυσης και ρίχνει φως για πρώτη φορά σε ένα τόσο μεγάλο και άγνωστο μέρος του βυθού των Β. Κυκλάδων. Επίσης, για πρώτη φορά αποδεικνύεται και με οπτικό υλικό η καταστροφή που έχει προκληθεί από τα συρόμενα αλιευτικά εργαλεία.

Ποσειδωνία

Η πρώτη δράση της Greenpeace στις Βόρειες Κυκλάδες έλαβε χώρα στο νησί της Άνδρου, όταν οι παράκτιοι αλιείς του νησιού σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση ανέλαβαν πρωτοβουλία να χαρτογραφήσουν τα άγνωστα μέχρι τότε λιβάδια Ποσειδωνίας και να απαιτήσουν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης να προστατεύσει αυτό το σημαντικό θαλάσσιο οικοσύστημα από τα καταστροφικά συρόμενα αλιευτικά εργαλεία. Η Greenpeace, στο πλευρό των αλιέων, αποφάσισε να υποστηρίξει τη χαρτογράφηση η οποία πραγματοποιήθηκε από εθελοντές επιστήμονες με την επιστημονική καθοδήγηση του Δρ. Π. Παναγιωτίδη.

Η συγκεκριμένη μελέτη αφορούσε 2 θαλάσσιες περιοχές της νοτιοανατολικής Άνδρου, οι οποίες διαθέτουν πολύ σημαντικά υποθαλάσσια λιβάδια Ποσειδωνίας. Η συλλογή των δεδομένων στο πεδίο πραγματοποιήθηκε σε 2 στάδια. Πρώτα έγινε η σάρωση του πυθμένα και η βαθυμετρική τομογραφία του με αποτέλεσμα την καταγραφή και τη χαρτογράφηση των κύριων τύπων οικοτόπων στο εύρος της περιοχής μελέτης. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν αυτόνομες καταδύσεις (SCUBA) σε επιλεγμένα σημεία της περιοχής μελέτης, έγινε πιστοποίηση των τύπων οικοτόπων που χαρακτηρίστηκαν στο προηγούμενο στάδιο και φωτογραφική καταγραφή των οργανισμών που εντοπίστηκαν σε αυτούς.

Στον όρμο Κορθίου, μεγάλο τμήμα του πυθμένα από το βάθος των 7 μέτρων έως και το βάθος των 30-37 μέτρων καλύπτεται από λιβάδια του θαλάσσιου αγγειόσπερμου *Posidonia oceanica* (τύπος οικοτόπου 1120). Πέρα από ορισμένα μεγάλα διάκενα με άμμο που εντοπίζονται κυρίως στο ρηχό ΝΔ τμήμα του όρμου Κορθίου, τα λιβάδια της Ποσειδωνίας εμφανίζονται εκτενή και συνεχή, με μεγάλες πυκνότητες. Το βαθύτερο όριο εντοπίστηκε σε βάθος 39 μέτρων στο βόρειο τμήμα του όρμου, όπου και τοποθετήθηκε μόνιμη σήμανση με μεταλλικούς πασσάλους, ενώ η παρουσία μεμονωμένων φυτών επιβεβαιώθηκε έως και το βάθος των 40 μέτρων.

Οι όρμοι μπροστά από τη Χώρα εμφανίζουν στα βάθη μεταξύ 5 και 20 μέτρων λιβάδια Ποσειδωνίας *Posidonia oceanica* σε μη συμπαγή μορφή, ενώ πιο συμπαγή εμφανίζονται τα αντίστοιχα λιβάδια που υπάρχουν στους άλλους όρμους της εν λόγω περιοχής. Σημαντική έκταση πυθμένα που καλύπτεται από τα λιβάδια Ποσειδωνίας βρίσκεται βόρεια του λιμανιού της Χώρας, σε βάθη από 5 έως και 35 μέτρα.

Η παρουσία εκτεταμένων λιβαδιών Ποσειδωνίας επιβεβαιώθηκε στις επόμενες δύο αποστολές της Greenpeace με τη διενέργεια στοχευμένων αυτόνομων καταδύσεων σε πολλές περιοχές των Βορείων Κυκλάδων και συγκεκριμένα στα νησιά Ρήνεια, Μύκονο, Σύρο, Τήνο και Γυάρο. Η ποιότητα των εν λόγω λιβαδιών είναι υψηλή, με μεγάλες πυκνότητες φυτών και βαθύτερο όριο εξάπλωσης που κυμαίνεται από τα 35 έως και τα 39 μέτρα.

Ωστόσο, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα εν λόγω λιβάδια είναι ιδιαίτερα σημαντικά και οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην απουσία σχετικών χαρτών που υποδεικνύουν την παρουσία τους στις ακτές των βορείων Κυκλάδων και στο σύνολο της παράκτιας ζώνης της Ελλάδας γενικότερα. Ξεριζωμένα φυτά και κομμένα ριζώματα παρατεταγμένα στο πλάι ίχνους σύρσης αλιευτικού εργαλείου στον πυθμένα αλλά και βαθιές αυλακώσεις στη μέση συμπαγούς λιβαδιού από τις άγκυρες μεγάλων σκαφών, αποτελούν εικόνες καταστροφής που δεν δικαιολογούνται σε ένα ακατοίκητο νησί, όπως αυτό της Ρήνειας.

Αντίστοιχες εικόνες κατεστραμμένων λιβαδιών μικρότερης κλίμακας καταγράφηκαν επίσης στη Μύκονο και στη Σύρο. Ακόμη και σε σημεία που δεν υπήρχαν εμφανή τα ίχνη της πρόσφατης καταστροφής, ανάμεσα σε συμπαγή τμήματα λιβαδιού Ποσειδωνίας, ο αμμώδης πυθμένας, πλούσιος πλέον σε κάλυψη από το εισβάλλον ξενικό χλωροφύκος *Caulerpa racemosa* και το ενδημικό συγγενή του *Caulerpa prolifera* έκρυβε σε βάθος ιζήματος μόλις μερικών εκατοστών παλιά ριζώματα Ποσειδωνίας, ίχνη παλαιότερης παρουσίας της σε αυτή ακριβώς τη θέση.

Τι είναι η Ποσειδωνία;

Η Ποσειδωνία (*Posidonia oceanica*) είναι ένα θαλάσσιο φυτό με το σπάνιο χαρακτηριστικό να δημιουργεί υποθαλάσσια λιβάδια και αναγνωρίζεται σαν ένα από τα πιο σημαντικά είδη του μεσογειακού παράκτιου περιβάλλοντος. Τα θαλάσσια λιβάδια της Ποσειδωνίας αποτελούν καταφύγιο και περιοχή ανάπτυξης για περισσότερα από 1200 θαλάσσια είδη, είναι ένας φυσικός σύμμαχος ενάντια στις κλιματικές αλλαγές επειδή παράγουν μεγάλες ποσότητες οξυγόνου απορροφώντας διοξείδιο του άνθρακα, προστατεύουν τις ακτές από τη διάβρωση και προσφέρουν ενέργεια στην τροφική αλυσίδα.

Οι παραπάνω λόγοι μας επιτρέπουν να παρομοιάσουμε τα λιβάδια της Ποσειδωνίας με τα αγαπημένα μας δάση στη στεριά, τα οποία απειλούνται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και κατά συνέπεια χρίζουν άμεσης φροντίδας και προστασίας. Παρά την τεράστια περιβαλλοντική τους σημασία, τα λιβάδια της Ποσειδωνίας μειώνονται με ανησυχητικό ρυθμό. Η χρήση συρόμενων αλιευτικών εργαλείων βυθού, όπως η μηχανόρατα, έχει οδηγήσει στην υποβάθμιση και καταστροφή περιοχών που άλλοτε ήταν πλούσιες σε λιβάδια Ποσειδωνίας. Μεγάλη απειλή είναι και η εξάπλωση των *Caulerpa racemosa* και *Caulerpa taxifolia*, υποθαλάσσιων ειδών που έχουν εισβάλει στη Μεσόγειο και παίρνουν την θέση της Ποσειδωνίας στο βυθό της Μεσογείου.

Για τους παραπάνω λόγους, η Ευρωπαϊκή Οδηγία για τους Οικοτόπους (92/43) χαρακτηρίζει την Ποσειδωνία ως οικότοπο προτεραιότητας και επιβάλλει την προστασία της. Πιο πρόσφατα, ο Κανονισμός της ΕΚ 1967/2006 σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα απαγορεύει το ψάρεμα με τράτες, δράγες, γρι-γρι, γρίππους, πεζότρατες ή παρόμοια δίχτυα πάνω από λιβάδια θαλάσσιας βλάστησης και ειδικά λιβάδια Ποσειδωνίας.

Προϋπόθεση της προστασίας των λιβαδιών Ποσειδωνίας είναι η πλήρης χαρτογράφησή τους από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. Στην Ελλάδα η απαράδεκτη καθυστέρηση της χαρτογράφησης των λιβαδιών αφήνει ένα τεράστιο κενό που όχι μόνο κάνει αδύνατη την προστασία τους (όπως ορίζει η νομοθεσία), αλλά επιπλέον αφήνει ελεύθερο το πεδίο για την καταστροφή τους. Υπολογίζεται ότι μόνο ένα μικρό τμήμα της πραγματικής έκτασης της Ποσειδωνίας στην Ελλάδα έχει χαρτογραφηθεί και αυτό δεν ξεπερνάει το 10-20% της συνολικής έκτασης στις παράκτιες περιοχές της χώρας.

Αυτό σημαίνει ότι το υπόλοιπο 80-90% της Ποσειδωνίας έχει μείνει απροστάτευτο από τις καταστροφικές επιπτώσεις της αλιείας με συρόμενα εργαλεία, γεγονός που αποτελεί σαφή παραβίαση του Μεσογειακού Κανονισμού και της Οδηγίας για τους Οικοτόπους.

Κοραλλινογενείς βυθοί (τραγάνα)

Πρόκειται για ενασβεστωμένα ροδοφύκη της τάξης *Corallinales* που δημιουργούν έναν τύπο σκληρού υποστρώματος στο βυθό της θάλασσας. Τη συναντάμε σε πολλά σημεία της Μεσογείου σε σχετικά μεγάλα βάθη που μπορεί να αγγίζουν τα 200 μέτρα. Συνήθως αναπτύσσονται σε βραχώδεις περιοχές και υφάλους ή σε αμμώδεις βυθούς που παρουσιάζουν μόνιμα ρεύματα.

Μολονότι δεν έχει μελετηθεί ακόμη ο ακριβής ρόλος της τραγάνας, μελέτες έχουν δείξει ότι αποτελεί καταφύγιο και τροφή για πολλά θαλάσσια είδη από αστερίες και αχινούς μέχρι είδη μεγάλης εμπορικής αξίας όπως ο μπακαλιάρος, ο αστακός, το μπαρμπούνι, το φαγκρί κ.α.

Πρόσφατα, ο Κανονισμός της ΕΚ 1967/2006 σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα αναγνωρίζει την περιβαλλοντική σημασία του ευαίσθητου αυτού θαλάσσιου οικοτόπου. Συγκεκριμένα, απαγορεύει το ψάρεμα με τράτες, δράγες, γρι-γρι, γρίπους, πεζότρατες ή παρόμοια δίκτυα πάνω από κοραλλινογενείς βυθούς (αναφέρονται στον Κανονισμό ως ασβεστοφυκικοί βυθοί).

Κοραλλινογενείς βυθοί (τραγάννα)

Ένας από τους βασικούς στόχους της τελευταίας αποστολής της Greenpeace στην ευρύτερη περιοχή των Βόρειων Κυκλάδων, ήταν ο εντοπισμός άγνωστων μέχρι τώρα κοραλλινογενών βυθών στο προτεινόμενο καταφύγιο, έτσι ώστε να τονιστεί η ανάγκη καταγραφής τους, αλλά και προστασίας τους από τα συρόμενα αλιευτικά εργαλεία (μηχανότρατες).

Βάσει υπό δημοσίευση μελέτης σχετικά με την ποιότητα των επιφανειακών ιζημάτων της ευρύτερης περιοχής των Κυκλάδων, αλλά και βάσει πληροφοριών από τους παράκτιους αλιείς, έγινε προσπάθεια για τον εντοπισμό σχηματισμών τραγάννας στο θαλάσσιο πυθμένα νότια της Γυάρου μεταξύ των βαθών 50 και 100 μέτρων.

Για το σκοπό αυτό, έγινε σάρωση ολόκληρης της παράκτιας ζώνης της νότιας Γυάρου με υψίσυχο σόναρ πλευρικής σάρωσης (sidescan sonar), ενώ ακολούθησε επιφανειακή δειγματοληψία πυθμένα για την επιβεβαίωση των ακουστικών σημάτων που λήφθηκαν από το σόναρ, με τη χρήση αρπαγής (Grab) τύπου Van Veen.

Εντοπίστηκαν και καταγράφηκαν συμπαγείς κοραλλινογενείς σχηματισμοί σε μεγάλες εκτάσεις στη βαθυμετρική ζώνη 90 έως 110 από τους οποίους λήφθηκαν δείγματα που συντηρήθηκαν για αναγνώριση και περαιτέρω μελέτη από εξειδικευμένους επιστήμονες.

Έτσι ουσιαστικά πιστοποιήθηκε η παρουσία αχαρτογράφητων πεδίων τραγάννας (ασβεστοφυκικοί βυθοί κατά το Μεσογειακό Κανονισμό για την Αλιεία στη Μεσόγειο) στη θαλάσσια περιοχή νότια της Γυάρου, αντίστοιχων των πεδίων που αναφέρονται από τους Georgiadis et al. (2009) στις θαλάσσιες περιοχές μεταξύ των νησιών Σύρου-Τήνου, Τήνου-Μυκόνου και Μυκόνου-Νάξου.

Προστατευόμενα είδη

Κατά τη διάρκεια της μελέτης και της καταγραφής των θαλάσσιων ενδιαιτημάτων των Βορείων Κυκλάδων, ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στον εντοπισμό και την καταγραφή ειδών θαλάσσιας πανίδας και ειδών που προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις, τις οποίες έχει επικυρώσει η Ελλάδα.

Για το σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκαν στοχευόμενες αυτόνομες καταδύσεις υπό το συντονισμό ομάδας επιστημόνων - δυτών σε διαφορετικά ενδιαιτήματα και τύπους οικοτόπων σε βάθη μεταξύ 0 και 35 μέτρων στα νησιά Τήνος, Μύκονος, Ρήνεια, Σύρος και Γυάρος.

Μεταξύ άλλων θαλάσσιων οργανισμών που καταγράφηκαν, εντοπίστηκαν τα εξής προστατευόμενα είδη θαλάσσιας πανίδας:

Hippocampus hippocampus [b]

Axinella polypoides [b]

Pinna nobilis [a+b]

Charonia tritonis [b]

Tonna galea [b]

Luria lurida [b]

Centrostephanus longispinus [a+b]

Ophidiaster ophidianus [b]

Monachus monachus [a+b]

a: Council Directive 92/43/EEC.

b: Council of Europe, 1979. Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats (Bern Convention).

Η παρουσία των παραπάνω προστατευόμενων θαλάσσιων οργανισμών που καταγράφηκε σε μικρό βάθος χρόνου ερευνών στο πεδίο κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική και ενισχύει την άποψη ότι οι Βόρειες Κυκλάδες οφείλουν να ενταχθούν σε σχέδιο ευρύτερης προστασίας για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των θαλασσών μας.

Δημιουργία θαλάσσιου καταφυγίου στις Κυκλάδες

Για την προστασία του θαλάσσιου πλούτου των Βόρειων Κυκλάδων προτείνεται ο καθορισμός τους ως θαλάσσιο καταφύγιο.

Το καταφύγιο που προτείνουμε βασίζεται στην πρόταση της Ομοσπονδίας Παράκτιων Αλιέων Νοτίου Αιγαίου καθώς επίσης και στις παρατηρήσεις και τα ευρήματα των επιστημόνων με τους οποίους συνεργαστήκαμε για την καταγραφή του βυθού της περιοχής. Το καταφύγιο περιλαμβάνει τα νησιά Άνδρος, Τήνος, Μύκονος, Σύρος, Κύθος και Κέα.

Λαμβάνοντας υπόψη την παρουσία σημαντικών θαλάσσιων οικοσυστημάτων, όπως αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, ένα βασικό βήμα για την προστασία του θαλάσσιου πλούτου και των ιχθυοαποθεμάτων μέσα στην περιοχή είναι να σταματήσει η χρήση των συρόμενων αλιευτικών εργαλείων (δίκτυα τράτας, δράγες, γρι-γρι, γρίπτοι συρόμενοι από σκάφος, πεζότρατες).

Επιπλέον, στο κέντρο του καταφυγίου πρέπει να δημιουργηθεί ένας πυρήνας απόλυτης προστασίας γύρω από το νησί της Γυάρου, ο οποίος θα λειτουργεί ως «φυτώριο» για τα θαλάσσια αποθέματα και θα προστατεύει πλήρως το θαλάσσιο περιβάλλον. Εντός των ορίων του υπόλοιπου καταφυγίου θα επιτρέπεται σύμφωνα με κανόνες βιώσιμης διαχείρισης η παράκτια αλιεία χαμηλής έντασης και μη καταστροφική αλιευτική δραστηριότητα. Η περιοχή αυτή θα απολαμβάνει τα αποτελέσματα της αποκατάστασης και της αύξησης των αποθεμάτων, αφενός λόγω της απόλυτης προστασίας του πυρήνα, αφετέρου λόγω της παύσης της μέσης αλιείας

Χάρτης με το προτεινόμενο θαλάσσιο καταφύγιο στις Κυκλάδες.

Καταφύγιο ζωής στις Κυκλάδες

GREENPEACE

- Προτεινόμενο Θαλάσσιο Καταφύγιο
- Περιοχή απόλυτης προστασίας (καμία αλιευτική δραστηριότητα)

**ΓΥΑΡΟΣ
ΠΕΡΙΟΧΗ
ΑΠΟΛΥΤΗΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
GREENPEACE**

Γυάρος: περιοχή απόλυτης προστασίας

Η πρώτη επίσκεψη της Greenpeace στο νησί της Γυάρου πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2009 με τη δεύτερη αποστολή της οργάνωσης στην περιοχή των Βόρειων Κυκλάδων. Σε συνεργασία με το Σύλλογο Ερασιτεχνών Αυτοδυτών «ΤΗΘΥΣ» και μια ομάδα επιστημονικής κατάδυσης, η Greenpeace προχώρησε στην καταγραφή του βυθού γύρω από το νησί για την ανακήρυξή του ως ζώνη απόλυτης προστασίας. Έγινε η καταγραφή των θαλάσσιων τύπων οικοτόπων και προστατευόμενων ειδών, και πραγματοποιήθηκε υποβρύχια οπτική καταγραφή σε 16 τομές κάθετες στην ακτογραμμή της Γυάρου, σε βάθη μεταξύ 0-30 μέτρων. Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν τόσο στην παράκτια ζώνη του νησιού με αυτόνομες καταδύσεις, όσο και στα βαθύτερα τμήματα του πυθμένα γύρω από το νησί με τη χρήση σόναρ πλευρικής σάρωσης κατά τη διάρκεια της τρίτης αποστολής, αποκάλυψαν ένα ιδιαίτερο πλούσιο οικοσύστημα.

Τα λιβάδια Ποσειδωνίας, τύπος οικοτόπου προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατακλύζουν την παράκτια ζώνη περιμετρικά του νησιού και εμφανίζονται σε βάθη που φθάνουν έως και τα 35 μέτρα. Ωστόσο, σε ορισμένες περιοχές του νησιού εντοπίστηκαν τμήματα λιβαδιού που είχαν υποστεί υποβάθμιση από αγκυροβόλια και συρόμενα αλιευτικά εργαλεία.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του νησιού φαίνεται πως είναι η πληθώρα ενάλιων σπηλαίων που συντηρούν μια ιδιαίτερη πανίδα και χλωρίδα που αναπτύσσεται απουσία του φωτός (σπόγγοι, κοράλλια, ενασβεστωμένα ερυθροφύκη, κ.ά.). Ορισμένα από αυτά τα σπήλαια αποτελούν ιδανικό καταφύγιο για τις φώκιες *Monachus monachus*, είδος απειλούμενο με εξαφάνιση. Επίσης παρατηρήθηκαν μεγάλες πυκνότητες του προστατευόμενου δίθυρου *Pinna nobilis*, ενώ κατά τόπους παρατηρήθηκαν σπόγγοι *Axinella spp.*, αχινοί *Centrostephanus longispinus*, τρίτωνες *Charonia tritonis* και σκάρους *Sparisoma cretense*.

Τέλος, αξίζει να τονιστεί η ύπαρξη μεγάλων πεδίων κοραλλιογενών βιοκοινωνιών (τραγάνας), τόσο στο νότιο, όσο και στο βόρειο τμήμα του νησιού και σε βάθη της τάξης των 80 με 100 μέτρων. Η καταγραφή έγινε με τη χρήση σόναρ πλευρικής σάρωσης, ενώ ακολούθησε επιφανειακή δειγματοληψία πυθμένα κατά μήκος της νότιας πλευράς του νησιού και κατά τόπους στη βόρεια, για την επιβεβαίωση των ακουστικών σημάτων που λήφθηκαν από το σόναρ, με τη χρήση αρπαγής (Grab) τύπου Van Veen.

Έτσι, κρίνοντας τη Γυάρο στο σύνολό της, η ύπαρξη εκτεταμένων λιβαδιών Ποσειδωνίας, πεδίων κοραλλιογενών βιοκοινωνιών, προστατευόμενων ειδών θαλάσσιας πανίδας, μεταξύ των οποίων και σταθερό πληθυσμό από την απειλούμενη με εξαφάνιση φώκια *Monachus monachus* και συνολικά η ποικιλία τύπων ενδιαίτηματος συνηγορούν για την καταλληλότητα της περιοχής για την ένταξή της σε καθεστώς απόλυτης προστασίας (no take zone).

Νομοθετικό πλαίσιο και πολιτικές υποχρεώσεις

Η προστασία των Βόρειων Κυκλάδων αποτελεί αίτημα των ίδιων των παράκτιων αλιέων και της τοπικής κοινωνίας που βλέπουν τη θάλασσά τους να αδειάζει και να καταστρέφεται. Αποτελεί επίσης επιτακτική ανάγκη, σύμφωνα με τους επιστήμονες και την Greenpeace που αντίκρισαν τους θησαυρούς που κρύβουν τα νερά της περιοχής. Αποτελεί όμως και υποχρέωση της πολιτικής ηγεσίας η οποία καλείται να διασφαλίσει το μέλλον των ανθρώπων που εξαρτώνται από τη θάλασσα και να προστατεύσει τη φυσική μας κληρονομιά.

Μέχρι στιγμής, απουσιάζει μια ολοκληρωμένη εθνική πολιτική για τη θάλασσα, η οποία θα στοχεύει στην προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου πλούτου. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας γενναίας πολιτικής για τις ελληνικές θάλασσες θα πρέπει να είναι προτεραιότητα για μια χώρα σαν την Ελλάδα. Μέχρι σήμερα, η βούληση από την πλευρά των αρμόδιων Υπουργείων Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης, φαίνεται να απουσιάζει. Η Ελλάδα υποχρεούται ήδη να εντάξει και να προστατεύσει θαλάσσιες περιοχές, στα πλαίσια του ευρωπαϊκού δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Δυστυχώς όμως έχει καθυστερήσει πολλά χρόνια στη σύνταξη ενός καταλόγου με θαλάσσια καταφύγια.

Πιο πρόσφατα, ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός για την Αλιεία στη Μεσόγειο (ΕΚ 1967/2006) θέτει μια σειρά από μέτρα διαχείρισης της αλιείας, που πρέπει να εφαρμοστούν από τις Μεσογειακές χώρες, όπως η Ελλάδα. Στόχος είναι η βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων της Μεσογείου και η προστασία των πολύτιμων και ευαίσθητων οικοσυστημάτων. Ο συγκεκριμένος Κανονισμός θέτει μια σειρά από τεχνικά μέτρα διαχείρισης της αλιείας και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα μέτρων από τα μεγέθη των δικτύων και περιορισμούς στη χρήση των αλιευτικών εργαλείων, μέχρι τα ελάχιστα επιτρεπόμενα μεγέθη των ψαριών και τις προστατευόμενες περιοχές αλιείας.

Η Ελλάδα, ως μεσογειακή χώρα και μέλος της Ε.Ε, είναι υποχρεωμένη να υιοθετήσει μέτρα που θα έχουν σαν πρωταρχικό στόχο την προστασία των ελληνικών θαλάσσιων οικοσυστημάτων και τη διατήρηση των εθνικών ιχθυαποθεμάτων. Σύμφωνα με τον παραπάνω Κανονισμό, η χώρα μας υποχρεούται να προστατεύσει ευαίσθητα θαλάσσια οικοσυστήματα όπως τα λιβάδια της Ποσειδωνίας και τους κοραλλινογενείς βυθούς από τα συρόμενα αλιευτικά εργαλεία (βιντζότρατες και μηχανότρατες), ενώ έπρεπε ήδη να έχει καθορίσει περιοχές προστατευόμενες από την αλιεία στα εθνικά ύδατα, αλλά και πέρα από αυτά

Τα βασικά κριτήρια που καθορίζουν ποιες περιοχές έχουν ανάγκη προστασίας είναι :

- Περιοχές αναπαραγωγής και ανάπτυξης των ψαριών
- Προστασία των ευαίσθητων θαλάσσιων οικοσυστημάτων όπως τα λιβάδια Ποσειδωνίας και οι κοραλλιογενείς βυθοί
- Προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων από τις επιβλαβείς επιπτώσεις της αλιείας

Η Ελλάδα, ως χώρα όπου η πλειοψηφία του αλιευτικού δυναμικού αποτελείται από μικρούς παράκτιους αλιείς (18.000 σκάφη παράκτιας αλιείας σε σχέση με μόνο 600 σκάφη μέσης αλιείας), έχει τη δυνατότητα να πρωτοστατήσει στη διαδικασία της εφαρμογής του Κανονισμού πρεσβεύοντας την ιδέα μιας αειφόρου και υπεύθυνης αλιείας που θα εξασφαλίζει το μέλλον των ανθρώπων που στελεχώνουν αυτόν τον επαγγελματικό χώρο.

Προστατεύστε τις Κυκλάδες!

Η Greenpeace ζητά από την ελληνική κυβέρνηση να ανταποκριθεί σε αυτές τις υποχρεώσεις και να εργαστεί προς την εφαρμογή των μέτρων ξεκινώντας από τη θαλάσσια περιοχή των Κυκλάδων, η οποία παρουσιάζει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά και συνεπώς πληροί όλα τα απαραίτητα κριτήρια για να ανακηρυχθεί σε θαλάσσιο καταφύγιο.

Η ανακήρυξη των Βόρειων Κυκλάδων σε θαλάσσιο καταφύγιο θα σημαίνει ένα βήμα πιο κοντά:

- στην εφαρμογή του Κανονισμού για την προστασία ευαίσθητων θαλάσσιων οικοσυστημάτων.
- στην εφαρμογή του Κανονισμού σχετικά με τη δημιουργία θαλάσσιων καταφυγίων
- σε μια εθνική αλιευτική πολιτική που θα στοχεύει στην ουσιαστική προστασία της εθνικής μας κληρονομιάς και θα αφουγκράζεται τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- **Γ. Ίσσαρης, Β. Γερακάρης**, 2008. Συμβολή στην Χαρτογράφηση Θαλάσσιων Οικοτόπων των Όρμων Κορθίου και Χώρας Άνδρου (Νοτιοανατολική Άνδρος, Κυκλάδες), Αθήνα.
- **Greenpeace**, 2006. Μεσόγειος καταφύγιο ζωής, Αθήνα, Ελλάδα
- **Greenpeace**, 2008. Λιβάδια Ποσειδωνίας-Τα δάση της Θάλασσας, Αθήνα, Ελλάδα.
- **ΕΕ**, 2007. Κανονισμός 1967/2006 του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 2006, «σχετικά με μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο θάλασσα», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 36/6, 8.2.2007.
- **Michalis Georgiadis ,George Papatheodorou, Evangelos Tzanatos, Maria Geraga, Alexis Ramfos, Constantin Koutsikopoulos, George Ferentinos**, 2009. Coralligène formations in the eastern Mediterranean Sea: Morphology, distribution, mapping and relation to fisheries in the southern Aegean Sea (Greece) based on high-resolution acoustics, *Journal of Experimental Marine Biology and Ecology*, 368, pp.44-58.

Η Greenpeace ευχαριστεί.....

Τον **Δρ. Πάνο Παναγιωτίδη** για την επιστημονική του συμβολή στην πρώτη αποστολή της Greenpeace στις Βόρειες Κυκλάδες, καθώς και την επιστημονική ομάδα κατάδυσης η οποία αποτελούνταν από τους **Μαρία Σαλωμίδη, Γιάννη Ίσσαρη, Βασίλη Γερακάρη** και **Κώστα Τσιάμη**.

Τα μέλη του **Συλλόγου Ερασιτεχνών Αυτοδιδύτων «ΤΗΘΥΣ»** για τη συμμετοχή τους στις καταδύσεις γύρω από τη Γυάρο κατά τη δεύτερη αποστολή της οργάνωσης.

Και τέλος την ομάδα επιστημονικής κατάδυσης που συμμετείχε στην τελευταία δράση της Greenpeace με το Rainbow Warrior, η οποία απαρτιζόταν από το **Γιάννη Ίσσαρη (ωκεανογράφο-ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε)**, το **Στέλιο Κατσανεβάκη (ωκεανογράφο-ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε)** και τον **Αλέξη Φραντζή (ΠΕΛΑΓΟΣ-Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών)**.

GREENPEACE

Η Greenpeace είναι μια διεθνής μη κερδοσκοπική οργάνωση που με τη δράση της αναδεικνύει τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα και προωθεί αποτελεσματικές λύσεις για ένα πράσινο και ειρηνικό μέλλον.

Θέλοντας να διατηρήσει την ανεξαρτησία της, δε δέχεται χρηματοδότηση από εταιρείες, κρατικούς φορείς και διακρατικούς οργανισμούς, αλλά στηρίζεται αποκλειστικά στις συνεισφορές των υποστηρικτών της.

Κλεισόβης 9, 10677 Αθήνα,
T: 210 38 40 774-5, F: 210 38 04 008

www.greenpeace.gr, gpgreece@diala.greenpeace.org

Το υλικό αυτό έχει παραχθεί χάρη στην οικονομική ενίσχυση των υποστηρικτών μας.